

SPRAWOZDANIE

Wokół powstania listopadowego – 180. rocznica

Środowisko historyków krakowskich uczciło 180. rocznicę Nocy Listopadowej, organizując 29 listopada 2010 r. jubileuszowy zjazd badaczy zajmujących się powstaniem 1830–1831 r. oraz działalnością Wielkiej Emigracji. Spotkanie, które według pierwotnego planu miało ograniczyć się do dyskusji nad aktualnym stanem wiedzy i wskazaniem nowych kierunków badań, przybrało ostatecznie formę poważnej konferencji naukowej. Gospodarzami byli: Komisja Polskiej Akademii Umiejętności do Badań Diaspory Polskiej, Zakład Historii Powszechnej Nowoczesnej Instytutu Historii Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz Katedra Historii XIX wieku Instytutu Historii Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie, reprezentowane przez dr. Huberta Chudzio (UP w Krakowie) i dr. Janusza Pezdę (UJ).

Wystąpienia konferencyjne podzielone zostały na cztery grupy. Podczas dwuczęściowej sesji przedpołudniowej, która odbywała się w Sali Senackiej Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej, wystąpiło 14 prelegentów z 9 uczelni. Obradom przewodniczył dr Janusz Pezda. Część pierwsza rozpoczęła się referatem prof. Krzysztofa Daszyka (UJ), który przedstawił Noc Listopadową jako zwycięstwo romantyków nad klasykami na niwie polityki. Kolejne trzy wystąpienia dotyczyły wielkich, a jednocześnie kontrowersyjnych postaci powstania: gen. Jana Skrzyneckiego (prof. Henryk Żaliński, UP w Krakowie), księcia Adama Jerzego Czartoryskiego (prof. Jerzy Zdrada, UJ) i gen. Ignacego Prądzyńskiego (prof. Wiesław Śladkowski, UMCS). Analizę problemów związanych z korpusem gen. Ramorino przedstawił w imieniu prof. Norberta Kasparka mgr Michał Swędrowski, doktorant UWM w Olsztynie. Następni referenci podjęli zagadnienia z zakresu prozopografii: udział uczniów i absolwentów Liceum Krzemienieckiego w powstaniu (prof. Andrzej Szmyt, UWM), wcielanie żołnierzy powstania do armii carskiej (prof. Wiesław Caban, UHP w Kielcach), polskie legiony w okresie Wielkiej Emigracji (dr Hubert Chudzio, UP w Krakowie) i kapelani powstania na emigracji (dr Jerzy Kuzicki, Uniw. Rzeszowski).

W części drugiej dominowała problematyka dyplomatyczna. Prof. Jerzy Szczepański (UHP w Kielcach) zaprezentował akcję dyplomatyczną min. Ksawerego Druckiego-Lubeckiego, prof. Krzysztof Marchlewicz (UAM) zastanawiał się, czy powstanie listopadowe mogło się wpisać w porządek wiedeński, a dr Rafał Kowalczyk (UŁ) mówił o misji polskiej w Paryżu w 1831 r. Politycznej ocenie powstania przez kobiety – Natalię Kicką, Joannę Grudzińską i Nadeždę Golicynę – poświęcone było wystąpienie prof. Anny Barańskiej (KUL). Wreszcie, dr Swietłana Krawczenko z Uniw. Wołyńskiego w Łucku (Ukraina) przedstawiła echa powstania listopadowego w losach rodziny Felińskich. Dzięki rygorystycznemu przestrzeganiu przez referentów dyscypliny czasowej sesja mogła zakończyć się krótką dyskusją.

Sesja popołudniowa, o równie bogatym programie, odbyła się w Collegium Novum Uniwersytetu Jagiellońskiego. Otworzyło ją wystąpienie prof. Andrzeja Romanowskiego, dyrektora *Polskiego Słownika Biograficznego*, który – korzystając z tak licznych zgromadzenia historyków – zaapelował o udział w opracowywaniu biogramów do kolejnych tomów tego pomnikowego wydawnictwa. Następnie odbyła się prezentacja strony internetowej Towarzystwa Badaczy i Miłośników Historii XIX Wieku (www.xixwiek.krakow.pl). Towarzystwo to, działające od ubiegłego roku przy Polskiej Akademii Umiejętności, stawia sobie za cel integrację środowiska dziewiętnastowieczników, nie tylko historyków-profesjonalistów, ale wszystkich miłośników tej epoki. Pragnie inicjować, popierać i koordynować badania nad XIX stuleciem oraz ułatwiać kontakty między zainteresowanymi badaczami i instytucjami naukowymi. Twórcy internetowego portalu: dr Elżbieta Orman, mgr Agata Barzycka i mgr Tomasz Latos wyrazili nadzieję, że będzie on służył wymianie informacji o prowadzonych badaniach, projektach naukowych i kulturalnych, publikacjach książkowych, grantach oraz konferencjach.

Obradom popołudniowym przewodniczył dr Hubert Chudzio. Problematyka naukowa dotyczyła przede wszystkim badań nad Wielką Emigracją i nad tradycjami powstania listopadowego w kraju. Wyjątkiem był pierwszy referat o powstaniu 1831 r. na Ukrainie (prof. Tomasz Gąsowski, UJ). Prof. Małgorzata Willaume (UMCS) przedstawiła portret grupowy agentów ks. Adama Czartoryskiego w Mołdawii i Wołoszczyźnie, prof. Antoni Cetnarowicz (UJ) – stosunek Słowian południowych do polskich ruchów niepodległościowych, dr Henryk Głębocki (UJ) – nieznane materiały dotyczące Adama Gurowskiego, a prof. Małgorzata Karpińska (UW) – działalność sejmu polskiego na emigracji.

Jeszcze bardziej zróżnicowana była tematyka wystąpień w ostatniej, czwartej części. Dr Barbara Petrozolin-Skowrońska z Warszawy ukazała znaczenie tradycji listopadowej dla pokolenia powstania styczniowego. Dr Adam Kożuchowski (IH PAN) podjął interesującą refleksję nad kontrfaktyczną historią powstania. Następnie przedstawione zostały wątki „listopadowe” w biografii Stanisława Egberta Koźmiana (dr Zofia Gołębiowska, UMCS), Augusta Bielowskiego (dr Agnieszka Kawalec, Uniw. w Rzeszowie) i Rustema Beja (dr Jerzy Łątka, Kraków). O udziale Żydów w powstaniu listopadowym mówił dr Łukasz Sroka (UP w Krakowie). Nie zabrakło oczywiście akcentu krakowskiego: rolę Wolnego Miasta w okresie powstania i po jego upadku ukazał dr Janusz Pezda (UJ), a opiekę nad weteranami i historię grobu powstańców na Cmentarzu Rakowickim w Krakowie – mgr Adam Świątek. O stopniu zaangażowania uczestników konferencji w obrady świadczy fakt, że większość z nich była obecna na obu sesjach, od 9.30 do 20.00.

Konferencję krakowską należy uznać ważną i bardzo potrzebną inicjatywę naukową. Jak słusznie podkreślili organizatorzy, pokazała ona, że problemy powstania listopadowego są nadal „ważne, żywe i stanowią wyzwanie dla badaczy XIX wieku”. O randze spotkania świadczą także nazwiska prelegentów – znanych i wybitnych historyków powstania oraz polistopadowej emigracji z 12 ośrodków badawczych. Żałować jedynie wypada, iż nie udało się odejść od niedobrej praktyki – która niestety upowszechniła się w ostatnich latach – „ściskania” imponującej liczby referatów w możliwie najkrótszym czasie. W sytuacji, kiedy na jedno wystąpienie przypada ok. 10 minut, trudno mówić o prawdziwej debacie naukowej. Można się jednak spodziewać, że mankament ten zrekompensuje zbiorowa publikacja materiałów z konferencji, która ma się ukazać w najbliższym roku.

Anna Barańska